

Muán cách gì đi náa, tôi yêu thì tôi cá báo là tôi yêu. Yêu Sài Gòn quá, Sài Gòn ái, bái vì Sài Gòn là trái hoa, đát ráu.

Ráu uáng bát cá loái nào, bát cá á đâu, bát cá giá nào. Uáng cho ká “đá” thì thôi.

Tôi yêu Sài Gòn là vì ráu á đây “đá” ám, ráu đáu nánh; ráu Vĩnh Tán Tâm; ráu thuác uáng vào không tá tháp, khái đau gan, khái sinh ruát; ráu đá ; ráu côngsi; thá rái ái còn nào là whisky, cognac, nào là ráu Minh Máng “nhát đá ác giao sinh ngũ tá”, ráu dáu, ráu náp than..., trăm thá bà rán ráu... uáng vào đá mát cá ruát gan, ái có bao nhiêu thá nhám điáu ká,hái làm sao không há?

Này, anh cá thá cát mát miáng bán hay miáng các, chám tí tí mám ruác, đáa cay, có phái sáng cái ông thán kháu quá ám không? Khá, ái xanh, cá kiáu, ba con tôm khô hay vài cái xáng “xí quách”, áy thá là ta đá có máy thá nhám lý táng; đá làm cho nái bát lên cái vá cáa “chát nác có men” lên rái. Anh giá cái ly lên mái bán “Dô!” rái há hác miáng ra “ngáu ám”. Anh tá nhá: “Ngày xáa, Đá Phá, Lý Bách uáng ráu cũng chá ”pho” đán thá là cùng”. Và có lúc tá anh không nói ra nháng nghĩ thám trong báng “anh là trích tiên, không biát á trên thiên cung có tái gì mà bá đáy đáa ”trán ai” nái há giái, khá đán thá này, chá vái cái tài và cái đác cáa anh, nhát đánh là phái nám cá thiên há mà vát ngã xuáng đát đen, cám không cho đáa nào đác cát đáu lên đá hít thá cái không khí dành cho các siêu nhân - mà chính anh là mát”. “Dô” náa đi, các bá! “Dô”!

Ráu tát, đá nhám ái ngon, uáng cá ngày cá đám không chán. Nhám mãi cá kiáu, tôm khô, trái các, bá ái, xoài và mít chín rái, ta ái gái “á tai heo”, bì cuán, hay vài chác đáng phá áu chám vái “áp cháu cháng”... Món nháu gì cũng “ba chá”, áy thá mà bao nhiêu thá đó đáu không có “ki-lô” nào cá đái vái mát món nháu không tián khoáng háu là khô. Có khô đi vái ráu, ráu mái thác là tuyát đá!

Thá thì không có biát khô là gì không, hái ông bán Bác Ká thân mán? Khô không phái là mát hình dung tá, nháng là mát danh tá ; khô là mát bián thá chá không phái là mát tráng thái; khô là mát thác tá chá không phái là mát pháng pháp.

Không có mßt ngßi nào trong chúng ta đß o trên nhßng vßa hß thành phß Sài Gòn lßi không tßng thßy nhßng ông mßt nghiêm nghiêm nhß suy nghĩ rßt lung vß thß sß nhân tình, nâng ly rßu lên ußng và đßa cay mßt con tôm kèm cß kißu. Con tôm đó chß là mßt hình thßc cßa khô. Nó là mßt thí dß rßt nghèo nàn mà ngßi vißt bài này bßt chßt nêu ra, chß thßc ra khô không phßi là mßt món ăn, nhßng là cß mßt hß thßng phßi nhiều, gßm nhßng mißng ngon vßt lß thiên hình vßn trßng...

Thßc vßy, ăn cóc thì chß có cóc thôi, ăn lßn chß có lßn thôi, ăn ßch chß có ßch thôi. Nhßng ăn khô thì là ăn không bißt bao nhiêu thß, vì ß đßi này có bao nhiêu sinh cßm, gia súc ăn đßc thì tßc là có bßy nhiều khô chß đßi ta. Nhßng khô mà đßc ngßi ta thßng thßc, tôn thß và quý mßn nhßt, đó là khô tôm và khô cá. ß đây, phßm ai đã cßm mßt cßc la-de đßa lên mißng, thßy đßu đã bißt khô tôm; ß ngoài Bßc, nhßng hôm mßa đßm gió bßc, chúng ta cũng đã tßng dùng món đó đß đßa cay, nhßng không có gì lß lßm mà cũng không... phß cßp.

Lß là khô cá. Cái thß mà ta vßn gßi là cá mßm khô, bán tßng ký, tßng tß, cái thß cá mßm khô mà mßi khi ta qua ngõ Phßt Lßc, Hàng Mßm ß Hà Nßi, vßn xông ra mßt mùi tanh tßi i, đßn nhßc đßu, bußn nßn, ß đây đã thành ra mßt món ăn rßt phß thông, không đßt tißn lßm, nhßng đßc thßng thßc đßo đß là thßng thßc.

Trßc khi có chißn tranh, thßng ngßi ta chß thßy lß thß mßt ít ngßi đàn bà ngßi đßi cây đèn bán khô. Tßt cß vßn lißng cßa hß chß là mßt cái mßt trên có mßt ít khô mßc, khô cá đßi, khô cá nhßi, khô cá tra, khô cá mßn; kèm vào đó, mßt hòn đá và mßt cái hßa lò nho nhß bßng đßt hay bßng mßt hßp “bít-quy” trên có mßt cái “mành”. Khách qua đßng lên cßn ghißn, kêu mßt ly “ba xi đß” hay mßt ly rßu thußc và mßt mißng khô. Ngßi bán hàng lßy mßt mißng, tùy theo ngón tay anh chß, đß lên trên mành sßt, nßng phßng rßi đßt lên hòn đá, lßy búa đßp cho khô gißp mßt. Nhß thß, nó mßm. Khách nhßu lßy ngón tay nhón mißng khô, nhai bßm bßm nhß Mß nhai kßo cao su, ßc mßt hßi rßu, rßi móc túi trß tißn đß thßng, không có đôi hßi gì hßt.

ßy đßy, trßc kia, đßi mßt tôi, ngßi ta ăn khô nhß thß đßy.

Nhßng bây giß ß Sài Gòn thân yêu, kinh tß lißt gißng lißt chißu, ngßi dân ít tißn không dám tß thßng nhßng món nhßm sang, tôi thßy kßngß ăn khô tißn bß vßt bßc, cùng vßi nghß thußt nhßu nhßt: ngoài la-ve, ba xi đß, bây giß ngßi ta rß nhau ußng bßy mßi hai thß rßu thußc khác nhau, mßi bßn thß rßu mßnh “lô canh”, rßu cßc kß, bìm bßp, thì cß nhiên khô đß nhßm rßu cũng phßi phát trißn tßi mßc tßi đßa cßa nó.

Ngái ta đß thßng đi bán khô, qußy gánh đi bán khô, mß tißm bán khô. Bußn không bißt làm gì, mß mßt cái “ba” có đß các thß khô đß chißu thß hßng cßa ngái ta; ngái nhà hát cũng có trß đem khô vào mßi; quán cà phê có ca nhßc và “sô” cũng đß mßt cái tß kính bán khô chßm vßi chanh mußi hay là tßng ngßt. ßi, còn nói gì đßn các quán ß ngoßi ô nhß Tân Thußn, Lß ß, Xóm Mßi, Đßng Quê, Bình Lßi: trên là trßi, dßi là khô; trông cß hoa cß mßt, không bißt ăn thß nào, bß thß nào!

Tßu trung, khô có thß phân ra làm hai loßi chính là khô cá và khô thßt. Hai loßi này ßi chia ra làm nhißu phân bß.

Vß loßi cá, có khô đßng và khô bißn.

Vß loßi thßt, có khô gia súc và khô dã thú.

Khô đßng là cá đßng phßi khô, nhß khô lóc nói, khô thòi lòi, khô tra, khô sßt, khô bßng kèo... Khô bißn là cá bißn phßi khô, nhß khô gßc, khô khoai, khô nóc, khô chim, khô đußi, khô nßc, khô nù...

Ai ăn khô cá luôn thßy ngán thì có khô thßt. Khô thßt, cũng nhß khô cá, chia ra làm hai loßi: loßi gia súc và loßi dã thú. Trong loßi gia súc, có khô trâu, khô

ngßa, khô bò... Ngái mình không làm nhißu khô vßt, khô gà, khô heo nhß “các chú”, nhßng ăn ß mißng có khô cóc, khô nhái, khô ßch, khô lßn, khô chußt...

Lß mißng hßn mßt tßng nßa là khô dã thú, có khô nai, khô beo, khô tê, khô khß, khô cßp. Thß khô sau cùng này bán tßi 80 đßng mßt ký hßi 1954-1955, ăn chßi cho ß mißng, chß thßc ra dai cß nhß là chảo rách, mà ßi khai, chßng ra cái chßt gì. Ngái ta bßo rßng khô này trß đßc ban trái, quý gßp trăm thßt cßp tßi, vißn ß khô thß khí âm đßng và lúc phßi khô đã lãnh đßc nhißu “tia trong đß, tia ngoài tím” cßa mßt trßi. Thôi, thì cß tin đi là thßc cho cß làng cùng vui. Đúng hay không đúng, cái đó đß hßi phân gißi. Duy chß bißt rßng ăn cái khô này, theo ßi các

cß già, phßi cß thßt gà và măng tre; không thß, sß sinh ra “dòi trong bßng”. Có lß vì thß ít có ngßi ham khô cßp.

Khô đßi ăn dai khßc, đß lên thßt lßy búa đßp cũng vßn dai. Khô thßi lßi ăn bã bà bà. Khô lßc nói, ăn đßng vß. Bßng vào nhßng nhßn xét cßa ngßi sành khô thì ngon nhßt là khô chim, khô gßc, khô thißu, khô khoai, khô sßt. Gßp mßt bußi chißu rßnh rßi, ngßi iß cßa sß trông ra trßi nßc mßnh mßng, mà lòng lßi rßu rßu mßt tí, sßu sßu mßt tí vì nhß đßn ngßi yêu bßt ngàn mây khói, anh nâng mßt ly rßu “đßc cßm”, nhßm mßt mißng khô lßng-trình nßng vßa chín tßi, anh sß cßm thßy nhß mình đã trß đßc thù đßi. Anh nhai khô, cho rßu và khô “liên hißp” vßi nhau, “hòa đßng” vßi nhau, tßo thành mßt vß the the, ngßt ngßt; anh sß thßy thß là... hßt, iß đßi không còn gì đáng kß nßa, “đßi đã hßi mình thì mình vui vßi rßu và khô: đß quá!”.

Nhßng dù là khô tra, khô lßc hay khô lßng trình; dù là khô nai, khô cßp hay khô ngßa mà nhßm rßu thì cũng không nên dùng mßn. Nhßu, phßi dùng khô lßt. Rßu tßt mà đißm mßt mißng khô lßt vào, mßi cßm đßc hßt cß cái ngon mùi mßn cßa khô, cái ngon thßm thßa, cái ngon chan chßa không bißt bao nhiêu đß vß. Nó thßm, mà bùi, hßi ngßy ngßy mà lßi mßn, mà lßi ngßt nhß nßc mßm nhß, nhai mãi không bißt chán.

Có ai mßt chißu nào nhßn tßn trên con đßng Pasteur, ißngßa Lê Lßi, có thßy hàng toán ngßi tßt uß trßc chùa Chßnh đß mßt cußc mßt tinh vĩ đßi? Không, hß không phßn đßi gì hßt mà cũng chßng yêu cßu gì hßt. Khßu hißu cßa hß cßng lên iß trong lòng: hß ăn, hß ußng, và ußng và ăn đß làm thßa mßn cái đß đßy nhißu đòi hßi. Có ngßi đßng ăn; có ngßi ngßi ghß ăn; có ngßi ngßi xe máy đßu gác chân lên hè đß ăn; có ngßi ngßi xßm trên hè đß ăn; lßi có ngßi hßm xe hßi lßi, thß đßu ra ngoài kêßu ăn. Hß ăn gì vßy? Ăn bánh tßm; ăn bì bún; ăn bánh mì phá lßu; ăn cß ăn bánh canh giò heo; nhßng mußn gì thì gì, món đßc ngßi ta thßng thßc nhißu nhßt, nßng nhißt nhßt và thành tßn nhßt vßn là món đu đß bào, rßi rßt nhißu đß mßt lên trên.

iß cái đßt quanh năm nßng chói nhß đây, tßng ngßi ta nhißt lßm, lòng lúc nào cũng cß xót nhß cßo: ăn cái món ißy vào mát rußt. Các ông ißa quá, mà các bà các cô lßi ißa hßn; ăn mßt đĩa rßi lßi mußn ăn đĩa thß hai, thß ba... thß sáu... Chính tôi đã thßy có mßt bà ăn chßi sß sß mßt lúc sáu đĩa nhß thß rßi xuýt xuýt xoa xoa, chßy cß nßc mßt nßc mũi mà có vß nhß vßn còn thßm ăn nßa. iß, cái món đu đß bào, trßn đß mßt đó là gì vßy? - Thßa, đó là khô bò. Đß đß bào, trên đßt mßy mißng khô bò, tßi iß mßt rßi rßc mßy lá ngß lên trên... đó, chß gißn đß có thß thßi, vßy mà ăn vào... phßi bißt! Ngon chßt ngßi đi đßc!

Tôi gißn làm sao cái khô bò, chß hóa thßn tình nhß thß, ăn vào đã lß mißng, lßi lành (tuy có vß

hái dá chút xíu!), mà cá làm sao trong bao nhiêu năm trái, ngái ta không nghĩ khuách tráng món đó, chá ra đuá bào, pha giám át và trán vái khô cá, khô nai, khô heo ráng? Cháa biát cháng chá hoá khô thành mát món nhá thá, ăn còn ngon hán náa, và ngái nào xung phong làm các loái khô ngâm giám át nhá thá sá hóa ra “vua khô đóng háp” theo văn hóa đá háp cáa Má, cháa biát cháng...

Trong khi chá đái ngày vinh quang đó, khô háy tám sáng cái đái sáng chát háp trong phám vì quác nái. Ngoài viác dùng nháu nhát, khô còn đác ngái ta dùng làm các món ăn khác, tuy là đá xài hàng ngày, nháng lúc nào cũng táo ra đác nháng mùi vá mái, lá hán. Mái món ngon mát cách, cũng nhá mái cô gái xinh mát vá, biát ká món nào trác, món nào sau bấy giá?!

Đác biát Sài Gòn, có lá là món gái. Cô muán dùng gái khô sát, gái lăng trình hay gái cá nác, cá lo? Xin tùy sá thích. Mián là trác khi ăn, phái sáa sán cho đá gia vá, thiáu mát thá thì kém ngon ngay. Đáa leo, đào lán hát, rau răm, thát ba chá, xoài sáng; máy thá đó đát vào trong mát miáng bánh tráng đã nhúng sán vào nác cho mám; á giáa đát máy miáng khô đáng máng, đáng dáy, không to, không nhá; thá rái cuán tát cá lái, chám thát đám giám át, váa chua váa mán, hái cay hái ngát. Cháa, mát ruát làm sao! Có ai sá bánh tráng và đào lán hát ăn đáy, có thá dùng gián đá mát chút mà ván tháy “thú vá tá”: ăn khô vái rau diáp cá, gia thêm vài khoanh tráng luác, rái táng trán đáu pháng ghián nhá, pha thêm chút giám và đám vài nhánh tái.

Gián đá hán mát bác náa là xoài táng thái táng lát nhá káp vái mát miáng khô ăn. Có lá ăn nhá thá đá táng riáng khô cũng đã ngon quá mát rái, không cán phái thêm gia vá làm gì cho phián phác, nháng đành váy, ăn nhá thá cũng cháa tá đác cái ngon “đác láp” cáa khô báng nháng ông á Háu Giang, buái sáng, tháp mát ngán đèn đáu lên uáng nác trà, váa uáng nác, váa nhám khô bám bám...

Ăn nhá thá là ăn theo kiáu “bán món ăn chái” cáa Táu. Ăn nhá thá vái cám cũng đác đi, nháng không máy thú. Muán cho ngon thì nên xát khô ra cho vào tô, cháng lên vái má, gia thêm cá hành và đáng; chín tái, bác ra ăn vái rau sáng, chuái xanh; cám nóng vái khô chiên váa ván “ăn thùng bát chi thành”. Ngái Đác, ngái Nhát ăn thát, ăn cá ván tháng cho đáng vào nhá thá đáy và báo giáu chát pá-rô-tít và li-pít lám.

Ai cho thá là lá thì náu kiáu xiám lá: khô ráa sách, thá vào nác sôi, đun, rái cho con má nhám báp chuái, bá rau om, ngò, chua, lá quá, đái chín thì bác ra ăn, nhá kiáu cá om vái đáu ván á Bác: ngon quá xá, có phái thá không, cô?

Bên ngán đèn má, trong gian nhà nhá, vá bái thêm mát chén cám náa cho cháng:

Cám tráng ăn vái khô khoai,
Cháng hòa vá thuán, ăn hoài quên no

Cá gì phái ăn váy, yán, bào ngá, gân háu, táng cú. Cá gì phái ăn bí-tát, láng-gút bá lò, gà sáa,
“canaôsitông”, “cátsulê medông” mái đác.

Vào khoáng tháng báy, tháng tám, á mián Nam nác Viát tháng hay có bão rát: tá nhiên trái
đáng náng báng sa sám hán xuáng, rái gió, rái máa, rái váa máa váa gió, nhá đác a, đá nhà
đán nái.

Gáp nháng buái gió thám máa sáu nhá thá, há bác châu liêm xuáng mà ván ngán đèn háng lên,
cô tháng tháng ká cho cháng nghe cách làm khô á “trong này” thì báa ăn càng nái vá:

- Làm cái khô này cũng công phu lám, anh à. Vá khô đáng, không có gì lám, cũng nhá khô
thát váy; nháng làm đác cái khô bián, quá là tá công phu. á, hôm nào ránh, vá cháng mình vá
Rách Giá thăm ngoái, em sá đáa anh đi xem làm khô bián, vui đáo đá.

“Mát buái chiáu kia, đáng trên bá bián trông ra muôn trùng mây nác, anh sá tháy có nháng
đoàn thuyán lán, nhá tián vào trong bán, y nhá nháng thuyán má trong bài hát giao duyên.

“Đó là nháng thuyán đánh cá á xa vá. Tháng tháng, thuyán nào cũng đáy nhác cá. Em là con
nhà nghèo, sinh đá trên sóng nác, nên lúc nhá không có ngày nào em không có mát lúc các
thuyán đánh cá trá vá, đá chuyán cá lên bá giúp ngái ta láy báa ăn và mát cá vá cho gia đình
dùng đá khá.

“á mián duyên hái, rau cái thiáu thán, ngái ta hàng ngày chá sáng ráng vái cá thì trái tháng,

bián lúc nào cũng tháa cá đá nuôi ngái, cũng nhá má hián lúc nào cũng có sáa cho con bú. Thôi thì đá các phân loái, các hình thác, các kích thác, không thá nào táng táng đác: có cá cáa, có cá đán, có cá sá, có cá lép, lái có thá cá ngái - bái vì mát mũi nó y hát ngái ta váy...

- áa, có cá ngái? Váy ra ngái ta không đánh láa anh sao?

- Anh nói gì? Ai đánh láa anh và đánh láa gì váy?

- Phái, anh ta cá táng là ngái ta đánh láa... Ngái ta đây là mát nhà văn Ý tên là Curzio Malaparte.

- Anh nói gì, em không hiáu.

- Em cá yên, đá anh ká đáu đuôi câu chuyán cho mà nghe. Hái còn á báng ngoài Bác, anh có đác mát cuán hái ký nhan đá là “Làn da” (La peau) cáa nhà văn sĩ nói trên, trong có cháng mái lám ká niám đián ra hái thá chián thá nhá kát thúc, quân đái Đáng minh đán giái phóng cho nác Ý bá “chà đáp dái gót cáa đác tài phát xít Mussolini”. Đái đián cho Đáng minh lúc áy có ba vá anh hùng ghê gám: Roosevelt, Staline và Churchill.

Đác cái hân hánh đác nhát vô nhá trên đái là đác tam anh đán viáng thăm đá đánh đáu ngày giái phóng cho dân tác Ý, tân chánh phá Ý do Đáng minh chá đánh ngám mác đáu tan tác xác xá vì bom giái phóng cáa Đáng minh, mác đáu kiát quá không còn đá cám mà ăn, đá áo mà mác, mác đáu xác ngái ván còn chát đáng lên á ngoài đáng vì đác xe tăng giái phóng đá lên báp dí nhá tá giáy, cũng cá gáng treo đèn kát hoa, láy hái tàn ra hét lên nháng kháu hiáu “Đáng minh muôn năm! Quân đái giái phóng muôn năm!”.

- Anh càng nói, em lái càng không hiáu.

- Thì anh đã nói hát đâu! Tân chính phá Ý, lúc áy quá là sáng trong cái chát, nháng cá phái theo đúng nghi lá văn minh, tá chác mát báa tiác sang tráng đá thát các vá anh hùng giái phóng cho nác Ý đáng tháng. Nháng muán cho báa tiác sang tráng, láy gì ra đá mái ăn bây giá? Sau mát cuác tháo luán kéo dài mát buái chiáu và mát náa đêm, các nhà tân háu trách Ý quyát đánh: nác Ý, đán khi đác giái phóng, không còn mát cái cóc khô gì cá, trá mát hái hác vián nuôi toàn các giáng cá quý ká niám cáa các Táng tháng Má, Thá táng Anh, Pháp, Nga... lúc Ý còn là đáng minh cáa há.

Các nhà háu trách Ý bán cho bát mát ít cá quý nhát trong hái hác vián đá làm tiác đái các vá

anh hùng gißi phóng. Sau mßy món ăn chßi, nhà bßp bßng ra mßt cái đĩa to bßng mßt cái gißng trß con, hình bßu đßc, do hai ngßi khißng lß mß. Đĩa trßng bóng, chung quanh là hành lá, tßt, rau cßi bßy mß thußt nhß là mßt thßm cß xanh. Hai ngßi trßnh trßng đßt lên bàn. Quan khách lißm mßi vì món ăn hßa hßn. ß gißa đĩa có mßt con cá

rßt to. Mßi ngßi gißng mßt lên chßa kßp nhìn thì ß đßu bàn, mßt bà ngßi Mß, bí thß cßa Tßng thßng Roosevelt hét lên mßt tißng rßi ngßt xßu trên bàn tißc. Mßi ngßi đß xô lßi cßu. Đßn khi bà Mß kia tßnh lßi thì bà chß giß tay ra hißu không nói đßc. Sau mßi, hßi ra mßi bißt là bà sß... bà kinh tßm... bà gßm ghißc cái con cá quý mà tân chánh phß Y đã trßnh trßng làm thßt đß mßi đßng mình xßi. “Cßt ngay đi... tôi không thß trông thßy con cá này đâu... chính là ngßi ta đã làm thßt ngßi cho chúng ta ăn... thßt mßt đßa con gái nhß... Phßi, không phßi là cá... đây chính là mßt đßa con gái nhß”.

Malaparte, cũng ngßi đß bßa tißc lßch sß ßy, lß phép đßng đßy trình bày:

- Thßa quý vß, thßa quý bà, tôi nhßt đßnh đây là con cá. Chúng tôi gßi nó là cá ngßi (nhân ngß). Nó là con cá quý nhßt trong hßi hßc vißn cßa nßc chúng tôi. Nßc chúng tôi trßi qua mßt cußc chißn tranh nhß bßn, thßc quß không còn gì hßt, chß còn có con cá này là quý nhßt nên chúng tôi tâm thành đem làm thßt đß thßt các ngài là nhßng vß anh hùng lßch sß đã đem bom đßn đßn đißt phát xít đß gißi phóng cho đßt nßc khßn nßn cßa chúng tôi... Xin mßi các ngài xßi thß...

Bà bí thß ngßi Mß gißy lên đây đßy:

- Không, nhßt đßnh không. Đây không phßi là con cá. Đây chính là ngßi, mßt đßa bé con mà hß gißt thßt đß mi chúng ta ăn.

Mußn gißi thích cách gì cũng không thß đßc, nhà văn Malaparte bßn đßng nhß đem vßt đi cho ngßi dân Ý bß đßi khß vì chißn tranh lßy mà ăn, nhßng bà bí thß Mß cũng vßn không chßu: bà bßt phßi làm mßt cái nghĩa đßa đß chôn con cá.

Nhà văn Malaparte cßi mà nßc mßt chßy rßng rßng, chßp tay lßi thßa lên:

- Tháa quý bà, tháa quý vå, đån giôi phóng nàc chúng tôi, quý vå không tå biåt là vô tình đã đem đån cho chúng tôi måt bài håc: quý vå nhân đåo không đå đầu cho håt, quý vå thång ngåi không đå đầu cho håt, hån thå låi thång cå đån con cá nåa, và muån chúng tôi làm måt cái nghĩa đåa đå chôn cá cho må yên må đåp. Chúng tôi råt thåm thåa vå bài håc nhân đåo å, nhång kia kia, các ngài nhìn qua cåa så ra ngoài đång mà xem: nhà cåa bå san bång, xác ngåi chåt đång không ai chôn cåt, con chó cũng nhå con ngåi đåu đói trå xång; chúng tôi sång không có miång cåm cho vào miång, chåt không có måt månh đåt đå chôn, thå thì còn đào đâu ra tiån đå làm måt cái nghĩa đåa chôn cá, theo tinh thån siêu đång cåa ngåi Må văn minh, giàu có và đåy måt tåm lòng nhân đåo?

åy đó, câu chuyån chå có thå thôi. Nhiåu lúc anh đã muån quên đi, không ngå hôm nay em nhåc đån cái giông cá ngåi thành thå låi phåi nhå låi và tå håi: “Våy ra ngåi ta không đánh låa anh sao?”

Nguyên do là vì đåc câu chuyån trên cåa văn hào Malaparte, hån hai måi năm, nay anh vån yên trí là Malaparte nói đùa và båa ra câu chuyån “nhân ngå” đå nói xå các vå anh hùng giôi phóng cho nàc Ý... Ai ngå låi thåt... Mà ngay å nàc ta cũng có giông cá ngåi... Thå thì å nàc Ý ngåi ta giôt con cá ngåi làm thåt måi chå måi, ngåi Må nhân đåo không chåu ăn thåt con cá ngåi, båt làm nghĩa đåa đå chôn, còn å nàc ta, ngåi ta đem cá ngåi ra làm gì?

- Ôi chao, cá ngåi, cá đån, cá thu, cá lép, cá så, cá gì thì cũng đem cân ngay tåi thuyån đå chå đi bán å khåp các nåi trong nàc và xuåt cång. Nhång muån bán bao nhiêu đi nåa thì cá vån cå là thåa måa, thành ra ngåi ta phåi tìm cách làm måm, làm khô. Chå có khô måi giô đåc lâu thôi.

“Cá å các thuyån båc lên đåc chå vå våa; tåi đây, có nhång ngåi đàn bà chuyên môn ngåi xå cá ra, bå ruåt råi råa bång nàc biån chåt lên cå đång nhå là núi våy.

“Sáng hôm sau, cá đó đåc đem ra phåi trên nhång giàn tre å bãi biån thành nhång hàng dài tăm tåp, có khi tåi måt cây så, hoåc treo lên cho tåi khi våa bång thì đem xuång råa đi, råi xát muåi, phåi nåa, phåi kå cho bao giô khô teo đi måi chåu thôi. Råa nàc råi phåi nhå thå là đå cho cá måm, chå må cá xong mà cho vào thùng thông ngay, ngâm muåi måt vài đêm råi phåi lên ba bån nång, khô så cång nhåc nhå đá, ăn không cån thån, có thå gåy răng luôn”.

Tôi ván không phái là ngái áa cá. Đán tán lúc lán lên, tôi táp mãi mái biát ăn chá cá; ngoài ra cá kho, cá rán, cá cháng hay canh cá náu vái rau cái bá máy lát gáng, tôi ăn không cháu, chá bái lá có thành kián cá tanh, nhát là cá mán, cá mám thì tôi sá quá.

Váy mà mát hôm kia, tôi đã liáu ăn khô. Đó là mát buái sáng mùa thu. á Lái Thiêu, mát cô bán và tôi nám trong mát ván máng nám ngáa mát lên trái xem mây bay rái chát ngá lúc nào không biát. Đán lúc tánh đáy thì trái đã xá tráa, báng đái, mà chung quanh không có hàng quán, hàng quà nào hát. Nhân câu chuyán nói chái, ông chá ván đán cho chúng tôi hai bát cám nguái, mái bát có đá mát miáng khô cá láp.

Lúc đó, ván váng tanh, á ngoài kia trái náng chói. Chúng tôi báng bát lên ăn tháy ngon không biát cháng nào. Tá lúc báy giá tôi mái biát ráng cám nóng ăn vái khô đã ngon quá đi rái, nháng ăn khô vái cám nguái iái càng ngon vát tác, ngon không thá nào nói xuá. Và cũng tá đó tôi mái hiáu tái sao có nháng cô con gái Bác, “á ngoái” thì không ăn đác cá mám, cá mán mà vào đán trong này lái nghián khô, mái tháng ba mái ngày thì cá ba mái ngày chá ăn cám vái khô thôi cũng cá ngon đi.

Sá thay đái ká lá đó, hián giá tôi ván còn đang tìm hiáu. Trong khi cháa biát kát luán ra sao, tôi chá biát cái khi lúc tháy má con Châu, con Kháng, con Giao suát ngày đáa lá con, thá có đáng nào thì lái lán ra chá mua khô bò, khô mác... vá đá ăn vái nhau mát cách vô cùng thích thú. Các cái chú Ba Tàu làm tián thát tài tình. Mát miáng khô tí xáu, chá báng cái móng tay, đem gói vào mát cái túi nhá ngoài đá nhán hiáu “Hai con voi” “Ba con chuát”... bán mát đáng, tính ra đát vàng trái, áy thá mà trá con cá mua nám náp suát ngày. Tháy thá, ông Má cũng làm khô gói vào giáy bác, trông khoa hác không cháu đác, rái đán ông Mã Lai A, ông Đái Hàn, ông Nhát Bán đáu có khô gói giáy tung ra thá tráng, ăn đá tián cáa trá con mái năm không ít.

- Cá gì trá con! Mình máng trá cho có lá, cá chính mình ăn khô gói giáy cũng mê... Này không biát ngoái quác há cho thêm cái chát gì vào khô mà nó lái ngon khác hán “khô chân pháng” cáa ngái mình thá nhá? Cháng không biát trá lái vá ra sao. Cá hai cùng nhìn nhau, không nói và hình nhá có mát lúc cá hai cùng nhá lái có mát buái sáng mùa thu nào đó, trong mát cái ván máng á Lái Thiêu, có mát ngái đàn ông và mát ngái đàn bà - lúc áy còn là bán - cùng ngái trên mát cái chiáu trái đái đát ăn cám nguái vái khô.

- Ăn khô ngon đán nhá thá mà cám trá nó ăn, phái tái.

Vá cái và báo:

- Náu không có báa khô hôm đó, sao mà có lũ trá ngày nay, mình nhá?

Tráng Váng Táu sáu biáng biác, náu cá Váng Táu dám đán dáng lán, đáp ì uáp vào bá, nghe tháe thái tá nhá bài hát ru xá Quáng.

Thánh thoáng vá nghá mát á mián duyên hái này, hai vá cháng má cáa nhìn ra trái náu cá, có lán tháy niám háng ý nhác dáng lán á trong lòng lái muán cùng nhau gáy lái khúc đàn cũ ngày nào, trong mát ván máng á Lái Thiáu, hai đáa ăn hai chén cám nguái vái khô rái ngá trên bãi cá có nhiáu bóng mát.

Nháng nguái vá đán náa dám gán sáng lái lác đáu không cháu nghe lái cháng. Là vì náa dám vá sáng, có nháng lán cháp láe lán á chân trái, rái trắng lán, rái gió lán nái lán: áy là máa nguán, áy là cháp bá ...

Ngái vá khá nói vào tai cháng, nhá thá sá có ai nghe tháy câu chuyán lòng mà cái cháng:

- Anh ái, quên làm sao đác buái sáng mùa thu năm áy, hai đáa mình còn son trá, ăn cám vái khô mà ngon nhá ăn vá ăn yán... Miáng khô siát chát ân tình cáa em lái vái anh... nháng có nháng buái thát là ká lá ... Ăn khô ngon quá, em nghĩ xa nghĩ gán... và không hiáu làm sao có mát vài lúc em tháy sá ... nhát là nháng hôm có cháp bá máa nguán nhá dám nay... Em tháy lòng xán xang, anh á, vì em nghĩ... em nghĩ không biát nháng thuyán đánh cá á bián đá vá làm khô thì gáp bão tá nhá thá này, há biát tránh vào đâu... Em nghĩ... phái anh á, em nghĩ ráng miáng khô làm cho ta ăn vào mát ruát há lòng... nháng cũng rát có thá vì miáng khô mà có nháng gia đánh tan tác, vá cháng tá biát sanh ly...

á á, chính vào cá này đây, anh á, vá cháng mình nhân mát ngày bão rát đáu hiu ngái quán quát vái nhau đá ăn mát báa khô ngon lành thì dân chài mián bá tháng lái lo sá, mát ăn mát ngá vì đó cũng là cá trái máa bão, nháng nguái đi bián tháng ngá đá làm mái cho cá... Mát tiáng chim kêu

khác khoái khác tháng, mát giáng trái hái lá, mát ngán giáng xoay chiáu - phái, chá cá thá thái mà lám khi cá thá làm cho bao nhiêu ngái iá ê nét mát, lo sá mát thián tại xáy đán.

Y là nháng ngái iá nhà lo cho ká ra đi, không biát sáng chát ra sao và chá còn biát cháp tay lái mà cáu Trái khán Phát phù há cho cháng con há đi đán nái, vá đán chán, khái phái chôn xác vào miáng kinh nghá nái bián cá.

Y! Y i nháng ngái iá thanh thá, có bao giá nghĩ tái nháng ká mang thá noa ra đánh bác vái trùng dáng đá cáp cáa Long váng mát láa cá đám vá bán tái hay làm khô, cho chúng ta ngái tháng thác cánh con khôn, vá đáp?